

FASTING ON Y'K

RABBI YAAKOV NEUBERGER- CONTEMPORARY HALACHA

מעוברת:

שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן כ :

"וכותב ע"ז הגר"י פ"י פ"א שליט"א בהסכמתו לספר וז"ל: כיום הזה שנחלשו הדורות, ועשרות רבות של נשים מפילות ע"י התענית, צריכין כל הנשים המעוברות עד החודש התשיעי לאכול ביוהכ"פ פחות מכשיעור עכ"ל.

... לכן לדעתי ברור הדבר לפי ההלכה כי אין לתת בזה היתר באופן כללי, ועל אחת כמה שאין להצריך אותן במפגיע כן לאכול, אלא יש לתת הוראה להן כי בכל מקרה של חולשה או סטייה מהמצב הנורמלי, עליהן לעשות שאלת חכם שיורה להן את הדרך שילכו בהן לפי המצב שיתברר לפניו במקרה הפרטי של השואלת

תשובות והנהגות כרך ב סימן רצב

שאלה: חיוב מעוברת בצום יוה"כ

בערב יוה"כ השנה נשאלתי מאשה מעוברת שהגיעה עכשיו מאירופה, ושאלה רופא ואמר לה שאחרי נסיעה מייגעת היא חלשה מאד, ואין לה לצום ביוה"כ, ועל סמך זה רב אחד כאן התיר לה, ולדעתי אין בזה היתר פיקוח נפש ולא נוכל להקל בדבר.

שורש הדבר דכשיש סיבה דפיקוח נפש, שלפנינו מחלה אז אנו מקילין, אבל כאן הרופא לא מצא בה שום חסרון, רק מקבל דבריה שהנסיעה מייגעת אותה והיא חלשה ומעוברת ויכולה להסתכן היא או עוברת, אבל כיון שלא ניכר אצלה מחלה מיוחדת ורק יש צירוף הנסיעה עם החולשה ובזה לא הוכח שזהו סיבה לסכנת פיקוח נפש לה או לעובר, לכן אי אפשר להתיר מחשש פיקוח נפש שאין לה יסוד.

ונראה שזהו טעם גאוני ווילנא בראשות הגאון רבי בצלאל זצ"ל שהתנגדו בשנת תרכ"א לפסק הגאון וצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל שהתיר לכל בני העיר לאכול שמא הם מנוגעים רח"ל במחלה שהתפשטה דיש פיקוח נפש, וטענתם שההיתר דפקו"נ הוא מרווח, רק בתנאי שהסיבה לפנינו בכל אחד וזה חסר ולכן לא הסכימו לפסקו.

ולכן לע"ד כיון שאין כאן הסיבה דפיקוח נפש, והרופאים ששאלה הלוא מזלזלים ביוה"כ, ושאלתי לרופאים שומרי תורה, ולא ראו בזה סיבה לפיקו"נ, לכן לא התרתי אלא כשמרגישה רע מאד תאכל פחות מכשיעור, אבל להתיר ככל חולה שיש בו סכנה, כיון שחסר סיבה ברורה לא נוכל להתיר.

וכעין זה רב אחד התיר לכל מעוברת עם איזה חולשה לאכול ביוה"כ, ואף שמבואר בש"ע שתתענה, לטענתו היום הוכח שלפעמים מסתכנים ומפילים, ולכן הורה להקל בכל מעוברת בחולשה כל שהוא.

ולע"ד אין להקל בזה ומאחר שמעוברת חז"ל לא מצאו בזה סיבה, ואף בזמנינו שירד חולשה הרופאים לא אסרו, אי אפשר להקל אלא כשלדעת הרופאים יש בה סיבה להחמיר שלא לצום, ולכן צריכה לצום עד שתרגיש חולשה מיוחדת שיוכל לגרום לה סיבוכים, וצריך אצלה סיבה מיוחדת שעלול לסכן אותה, וכה"ג דוקא מתירין לה לאכול.

וכיום הנכון שמעוברת שחוששת שתרגיש חולשה או בכל חולה שאין בו סכנה יזהר שלא להתאמץ כלל ביוהכ"פ ובפרט בטיפול בילדיה, ותנוח ותשכב, ויהא הבעל זריז לעסוק בזה, ובמצב זה בדרך כלל לא תרגיש חולשה מיוחדת ותוכל לקיים מצות היום כראוי.

ושמעתי על אחד שבא סמוך ליוהכ"פ למרן הגאון דבריסק הגריז"ס זצ"ל, ומענה בפיו שמרגיש מאד רע, עד שמתעלף ממש ביוה"כ ורוצה קולא לא לצום, ומרן זצ"ל הרגיש שכל כוונתו למצוא קולא, ובא אליו כיון ששמע עליו שהוא מיקל בצום יוה"כ, השיב ואמר לו שכדאי להתעלף ולצום ביוה"כ, וכוונתו שהוא מיקל כשיש סיבה ומחלה, אבל לא מקיל ח"ו בצום יוה"כ, שכדאי להתעלף בזה לקיימה, וידע שלשואל אין מחלה כלל, רק מחפש אילן לתלות עליו לא לצום, אף שאין אצלו הסיבה דפיקוח נפש, ולכן השיב כהנ"ל שבזה הוא אינו מיקל כלל!

שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סימן כג :

לנידן דברת רופאי מומחי' האומרי' היוצא מפתח ביתו אליבא ריקנא ביום התענית דמו בנפשו בעידן ריתחא מגפת קאלרא /כולירע/ ר"ל ומסתפק מה יהי' ביום צומא רבה ה' יסיר חרונו וירפא כל חולי עמו ישראל מהרה.

בתשו' דבר שמואל סי' ק"ז התיר בפשיטות לאשה בריאה מניקת אך בנה הי' מסוכן לחלב אמו ואם תתענה תחלש ולא יהי' לה להניק ויסתכן הולד התיר לה שלא להתענות אע"פ שהיא עצמה בבריאותה כדי להציל מספק פ"נ =פקוח נפש= של הולד ולא הבי' ראי' והוא פשוט דהרי אדם בריא אולם מחלל שבת עבור ספק חולי אע"פ שהוא בריא ה"נ יאכל הבריא ביה"כ להציל הולד מספק פ"נ מכש"כ שמוטר לבריא לאכול מספק סכנת עצמו אע"פ שהוא כעת בריא אולם רק שהאוויר מעופש ויש לחוש פן תדבקהו הרעה ח"ו.

אמנם לפי לשון השאלה שהרופאים הזהירו מצאת פתח ביתו בתענית משמע כשהם סגורין בביתם אין התענית מזיק להם א"כ יתענו ויהיה סגורים ויתפללו ביחידות ולא יקראו בתורה כי אין זה כדאי לדחות אי' כרת דאורי' אך אם המומחים מסכימים שהתענית עצמו מזיק וכמ"ש מג"א סי' תקע"ו סק"ב.....

שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן פ

כבוד תלמידי וידיד נפשי הגאון הצדיק פאר היחס כש"ת ר' משה האלברשטאם שליט"א מורה ודאין ומזכה בעיה"ק ירושלים ת"ו.

באתי להשיב בקצור על אשר הציע כ"ת בענין חילול שבת על מפלת לפני מ' יום - או להאכילה ביוה"כ שלא

תפיל לפני מ' יום מפני סכנה דידה - וכבודו נטה להקל וכן נראה להלכה ואבאר בקצרה - הנה ידוע שיטת הבה"ג הרמב"ן והר"ן והרא"ש פ"ח דיומא - דמדייק הרמב"ן בתו"ה והרא"ש מלשון בה"ג דאשה מעוברת ידיעין דאי לא אכלה מתעקרה ולדה אע"ג דספק בן קיימא הוא שפיר למיתן למיכל לה, וכן הרמב"ן דמדקאמר סכנת ולד משמע דליכא סכנה בדידה מחללין מטעם הולד העתידי להיות, והרמב"ן הרבה בראיות דאין מחללין על העוברים, ועוברה שהריחה חששא דידה היא ובדעת בה"ג כ' הרמב"ן דלדידי' כיון דמחללין על העוברין מטעם שיבא לידי לשמור שבת הרבה אעפ"י דהשתא לאו בני קיימא הוא א"כ גם על פחות ממ' יום מחללין.

וסיים הר"ן וכן הרא"ש שם דא"צ לכל הדקדוקים הללו, דהא לא משכחת סכנת עובר בלא סכנת עוברה ולא סכנת עוברה בלא סכנת עובר, ביאור דבריו דמתפלג על הויכוח - אם החילול מצד המעוברת או כדעת הבה"ג דהחילול מצד העובר דהא לא משכחת זה בלא זה, והשתא אי נימא דבפחות ממ' יום אין סכנה למעוברת הא משכחת שיטת בה"ג ברווח דמטעם האם אין מחללין ומטעם הולד מחללין דהיינו קודם מ' יום.

ולהלכה הא מביא הטור באו"ח סי' תרי"ז דעת הרא"ש דשניהם מסתכנים אלא דלשון הטור ואם לא יתנו לה תסתכן היא או הולד, ובב"י הרגיש על לשון זה דלא הו"ל לכתוב היא או הולד דהא כ' הרא"ש דשניהם מסוכנים, ויפה כ' בב"ח דגם דעת הטור דשניהם מסוכנים אלא כיון דמדינא אפילו מצד א' מהם מחללים כ' כלשון הזה - וא"כ להלכה דעת הרא"ש והר"ן והטור דכל הפלת ולד מסכן האם אפילו קודם מ' יום.

וראיתי בקרבן נתנאל פ"ח דיומא ברא"ש סי' י"ג במש"כ הרא"ש דלא משכחת סכנת עובר בלא סכנת עוברה שכי' ז"ל ולא ידעתי מה קשיא לי' וכי לא ימצא אשה שמוחזקת בנפלים ולא הזיק לה כל פעם כלל, וכן הטור סי' תרי"ז שכתב תסתכן היא או הולד, ודלא כב"י שנתקשה בזה ע"כ בק"נ - ור"ל דלפ"ז מיושב לשון הטור דבאמת משכחת גם סכנת ולד בלא עוברה כשמוחזקת כ"פ שלא להסתכן בשעת ההפלה, וזה דלא כב"ח הנ"ל דלדידיה גם כן מוסכם דלא משכחת לה וכן הוא דעת הב"י.

ואני בעניי לא הבנתי דינו של הקרבן נתנאל, דמי הגיד לנו זאת דאשה שמוחזקת שהפילה כ"פ ולא הזיק לה שאין לחלל עוד מכאן ואילך על ספק פקו"נ שלה שבשעת הפלה, דלדידי דבר פשוט שכן יש בה דין ספק פקו"נ, שכל שאנו פוסקים שיש דין פקו"נ בהפלה שוב לא מהני שום חזקה שלא לחלל גם אחרי כ"פ שלא הוזקה, וכמו שאין מועיל רוב בפקו"נ לא מהני חזקה כמבואר בפוסקים, וכי יולדת שילדה כ"פ בניקל מאד כאשר שכיח לא נחלל אח"ז אפי' עשרה פעמים אתמהא.

וראיתי בשעה"צ במ"ב סי' תרי"ז במש"כ במ"ב ס"ק א' ואין נפ"מ בין בתחילת עיבורה ובין בסופה ציין לדברי האשכול ורש"י וכן דאפשר דלא שייך זה כ"א אחר מ' יום והניח בצ"ע, ובעניוטי מגוף דברי הר"ן מוכח דגם קודם מ' יום כנ"ל, וכ"ת דזה רק בשיטת בה"ג דמחללין על עובר אפילו לפני מ' יום מטעם שישמור שבתות הרבה, ובזה אולי לא קיי"ל כוותיה, ועיין מג"א סי' ש"ל ס"ק ט"ו, ובשבט הלוי ח"ג סי' ל"ז, זה אינו דכבר הבאתי שם דבריטב"א נדה מ"ד ורמזו ג"כ בבה"ל סי' ש"ל כ' בפשיטות דקיי"ל כבה"ג דמחללין על עוברין (אעפ"י שאין פקו"נ מצד החיות עדיין כמש"כ הרמב"ן) אלא דנקטינן הטעם דכדי שישמור שבתות הרבה וממילא מוכח מדברי הר"ן דגם לפני מ' יום כנ"ל.

ודע דכהיום משכחת סכנת המפלת מבלי סכנת הנפל, לכאורה כיון שאפשר לקבוע בנקל דמת הנפל במעיה ועושים פעולה להפילו או שהיא מפלת מעצמה.

מיהו ודאי אם עוברת שהריחה מחמת שהולד הריח כמש"כ הראשונים ועי"ז היא בחשש שתפיל ותסתכן, זה לא שייך בנדון זה שברור כבר שהולד אינו חי ואינו מריח ומרגיש.

+ע"ע ח"ח סי' פ"ח+

והריני דוש"ת וטובו לעולם, ומברכו שבכל אשר יפנה יצליח לטובה.

ידידו - מצפה לרחמי ה'.

שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן נג

שאלה יולדת שחל יום שלישי ללידתה ביום הכפורים, ואומרת שהיא מרגישה בטוב ויכולה להתענות, והרופא מאשר דבריה, האם תתענה ביוהכ"פ?...

תשובות והנהגות כרך ב סימן רפו

שאלה: יולדת וביוה"כ היא תוך ג' ללידתה ורצונה לצום מהו

בשו"ע (סימן תרי"ז סעיף ד') מפורש שלא תתענה כלל, ועיין במ"ב שאפילו אמרה איני צריכה מאכילין אותה ואומרים לה אכלי פחות מהשיעור, אבל נשאלתי באשה שאומרת שמרגישה עצמה טוב והרופאים לא מתנגדים רק הבעל מביא חו"ד מרב שחייבת לאכול.

ולדעתי, כיון שעיקר דין אכילת יולדת תוך ג' ללידתה, אין לו מקור בהש"ס, ובמס' יומא לא הובא כלל דין אכילת יולדת ביוהכ"פ, ורק במסכת שבת (קכ"ט) איתא שיוולדת תוך ג' ללידה אפילו אמרה א"צ מחללין עליה את השבת, ופירשו הראשונים דהיינו כל דבר שרגילים לעשות לחיה אף שאומרת שא"צ מחללין השבת, וא"כ בזה תלוי כפי השעה והמקום, והרשב"א כתב בזמנו שעל מאכלים חמים ליולדת מחללים שבת תוך ג' ללידתה אפילו אמרה שאינה צריכה לכך, ומ"מ כתב המג"א שעכשיו נוהגות היולדות שאוכלות חמין של אתמול דדעת הרופאים שאם אין מרגשת שצריכה לכך אין בזה חשש סכנה, ע"ש (מובא במ"ב סימן ש"ל ס"ק י"ג), וא"כ בזמנינו כשהרופאים טוענים שלא מזיק כלל צום של מעת לעת ואינו אלא הרגל לאכול ובלידה רגילה דעתם שצום לא יזיק, ואם כן כשמרגשת טוב למה נכופה לאכול פחות מכשיעור כשדעתה ובהסכמת הרופאים שאין צריכה לכך, ומיהו שמעתי מצדדים לא לתת לה לצום, שיולדות עלולות לעתיד ללמוד ממנה ולצום אף כשיש בזה מיחוש סכנה, ולדעתי אם רצונה דוקא לצום צריכים לשאול הרופא שמטפל בה והוא יכריע אם לקבל בקשתה, ואין לנו לגזור גזירות מדעתינו.

ועיין במ"א תרי"ז (ס"ק ג') שבתוך ג' מאכילין אותה פחות מכשיעור, ובהעמק שאלה שאילתא קס"ז בשם הגאון רבי חיים מוולוז'ין צ"ל שאוכלת שיעור שלם ובמ"ב שם כמ"א, ולדעתי ע"כ היום נשתנו בזה הטבעיים ואין צורך לאכול שיעור שלם, ולדעת רופאי זמנינו אצלינו ביולדת לא נחוץ בכלל להאכילה ובאמרה לא צריכה שומעין לה, ועיין בשאלתות (שמות ל"ח) שבשבת אין שומעין לרופא תוך ג' ימים ע"ש, ולדברינו היינו טעמא דקים לן אז שצריכה חמין, אבל היום דקים לן שאין האוכל צורך כ"כ לנשים שלנו שפיר ראוי כמ"ש להתיר לה לצום כרצונה.

וכ"ז ביוה"כ אבל בת"ב אין להחמיר כלל, ורק במעוברות ומניקות החמירו לצום ולא ביולדת, ומעיקרא לא

חייבו אלא עוברות ומניקות ולא יולדות, וכעין זה פירש הגר"ח מבריסק זצ"ל שבג' צומות (חוץ מת"ב) לא גזרו במעוברת וחולה ולא קעביד מצוה כלל אם צם שלא גזרו אצלו תענית, (וע"ע במש"כ במועו"ז ח"ה סימן של"ה ובח"ז סימן רמ"ה), ובת"ב נימא שלא גזרו ביולדת ובפרט תוך ג' ימים, ורק ביוה"כ שההיתר רק מכח פיקו"נ יש לצדד כהנ"ל.

וכאמור כל זה כשמרגשת טוב ומתעקשת לצום, דאז אין לכופה ולתלות שיש חשש סכנה, אבל בסתם אמרינן לה שתאכל וכדינא דשו"ע והפוסקים, וחלילה להקל בפיקוח נפש לאסור כשהותר מן הדין.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קכא

פתילה בפי הטבעת ביו"כ וט' באב לנחלש בתעניתו בע"ה, ה' אלול תשל"ו. מע"כ ידידי הנכבד מוה"ר משה יעקב פערל שליט"א שלום וברכה לכוח"ט בסשצ"ג.

בדבר אמו תחיה אשר היא חלושה מאד וקשה עליה התענית ביום כפור ואירע שמתעלפת ואמרו הרופאים שבבקר תשים לפי הטבעת איזה קאפסול של וויטאמין ותוכל להתענות, הנה אם קשה לפניה כל כך עד שמתעלפת או אף קרוב לזה היינו שרואין שמראה פניה משתנות הוא כעין הא דאחזהו בולמוס דתנן ביומא דף פ"ג, ואף שהתם השינוי הוא במאור העינים מסתבר ששינוי אחר שהוא מצד מחלה אחרת שגורם התענית ג"כ הוא בדין זה, ואף שאולי שייך לחלק כיון דלא ברור החלוק יש להקל בפיקוח נפש כדמסתבר.

וגם מסתבר שהכא היא בדין חולה כיון דהוא מצד חולשתה דהיא שלא כדרך אינשי בריאי, דבולמוס הוא באיש בריא אך שנזדמן שעתה אחזו רעבון גדול עד שמסתכן כשלא יאכל שזה סימניו הוא במה שכהו עיניו, וגם לא שייך להתיר לו לאכול קודם שכהו עיניו בשביל שרעב הרבה לאכול דליכא סכנה בסתם אינשי הבריאינן שרעבין כשמתענין אף שיש שמצטערין הרבה שכן הוא דרך תענית שאיכא שמצטערין מעט ואיכא דמצטערין הרבה, אבל כשהוא באדם שחלש הרבה כל כך הוא בחשיבות חולה שהרי אינו כסתם אינשי שאינם חלושין שלכן אין צורך להסימן דכהו עיניו אלא בשינוי מראית פניו שהוא כעין התעלפות סגי להאכילו, וכ"ש כשאומר דמרגיש חולשה גדולה עד קרוב להתעלפות וצריך לאכול שמאכילין אותו דלב יודע מרת נפשו, וגם כיון שהוא חולה יש להאכילו הרבה זמן קודם לזה פחות מכשיעור מאחר שידע שהוא סכנה לו להתענות וזה יותר טוב שלא יצטרך לאכול יותר מהשיעור כשיחכה עד שיהיה קרוב להתעלפות.

ועוד יש חלוק לענין תשעה באב דלאדם בריא לא שייך להתיר לו אף כשמצטער הרבה אם לא אחזו בולמוס וזה שהוא חלש כל כך שהוא חולה מותר לאכול בתשעה באב דלחולה לא גזרו רבנן כדאיתא /שו"ע או"ח/ בסימן תקנ"ד סעי' ו'.

ומה שאמרו הרופאים להשים קאפסול של וויטאמין לתוך פי הטבעת ותוכל עי"ז להתענות, הנה מסתבר שליכא שום חיוב על האדם כשהוא צריך לאכול שלא יסתכן ליקח מיני סמים שלא מרפאין כלום רק לענין זה שיוכל לקיים מצות התענית ולא לעבור על הלאו אף אם נימא שהוא ודאי כאומדנא דהרופאים, וממילא אפשר שיהיה אסור זה מאיסור ליקח סמי רפואה מגזרת רבנן דשחיקת סממנים, אך אם תצטער מזה שלא תתענה ביו"כ אף שרשאה, כדרך הנשים ואף אנשים שאינם ת"ח ליכא האיסור דרפואה יהיה רשאי להשים הקאפסול לתוך פי הטבעת שאף אוכלין ממש אם היה שייך שלא דרך הפה ליכא איסור מצד התענית, ואם הרופאים אומרים שאף שהיא חלושה ליכא סכנה להתענות צריכה להשים הקאפסול לתוך פי הטבעת

כדברי הרופאים שכיון שמצטערת טובא ליכא איסור דרפואה. ידו, משה פיינשטיין.